

Sprog og undervisning i Mozambique

 Af [Eva Dalsgaard](#) and [Jørgen Dalsgaard](#) 22. november 2010 • I kategorien [Afrika](#), [læsning](#)

Indtil for nylig har al undervisning i Mozambique foregået på portugisisk, som var den tidligere kolonimagts sprog. Man er nu i færd med at ændre dette, så undervisningen i de første klasser kan foregå på barnets modersmål. Projektet kaldes "Educação Bilingue" (direkte oversat: tosproget undervisning).

Denne artikel handler om Educação Bilingue-projektet og vil forsøge at belyse dets

Tosproget undervisning i Escola Primária Completa de Mahubo km 14.

1. Baggrund (Hvorfor den ensidige fokusering på portugisisk?)
2. Betydning (Hvorfor er det så vigtigt?)
3. Indhold (Hvad er det for et projekt?)
4. Problemer (Hvorfor er det så svært?)
5. Fremskrift (Hvad er status for projektet?)

1. Baggrund for brugen af portugisisk

Den nutidige brug af portugisisk har sine rødder langt tilbage i kolonitiden, og det var ved uafhængigheden i 1975 umuligt at vælge andet sprog, fordi de lokale sprog var ikke-eksisterende i officiel sammenhæng. I begyndelsen af 90'erne arbejdede vi i Mozambique, på et tidspunkt hvor der stadig var borgerkrig. Dengang var det praktisk talt umuligt at finde noget som helst skriftligt på og om disse sprog. I millionbyen Maputo, landets hovedstad, var der kun ét kursus i tsonga – det navn, man bruger for xishangana i Sydafrika – og vi var kun 10 deltagere. Alle aviser og al TV var på portugisisk, mens man så småt var begyndt at sende radioudsendelser i provinserne på de lokale sprog. Også i skolen var det udelukkende portugisisk man brugte lige fra 1. klasse. Det var endda forbudt eleverne at bruge deres egne sprog – vi har så sent som i 2008 mødt unge mennesker, der var blevet fysisk afstraffet for at tale deres eget sprog i skolen!

Man kan se mere om den førte sprogpolitik i artiklen "[Sprogpolitik i Mozambique](#)".

2. Hvorfor er det så vigtigt?

A. Pædagogiske grunde

Erfaringen fra Mozambique viser, at den ensidige brug af portugisisk i skolen gennem 30 år efter uafhængigheden har givet meget dårlige resultater. Grundskolen består af et 5-årigt forløb, EP1 (Educação Primário 1), og statistikken fra 90'erne viser, at omkring 15 % af en årgang forlader skolen hvert år, 25 % går klassen om og ca 60 % består. Når dette foregår på hvert klassetrin, vil der være 55%, der slet ikke når 5. klasse, og under 10% vil gennemføre på normeret tid, mens de resterende vil bruge 6 år eller mere på at nå igennem. Dette forårsager en stort spild af resurser, idet der var omkring ½ million omgængere ialt på landsplan, hvilket jo både kræver klasseværelser og lærere.

Man har lignende erfaring fra andre lande: Hvis undervisningen fra starten af skolegangen foregår på et fremmedsprog for børnene, vil resultaterne være dårlige. Børnene lever i to verdener med hvert sit sprog; det, de lærer i skolen på portugisisk, vil de have svært ved at bruge i deres daglige verden, hvor sproget er et andet, og hvor forældrene ofte ikke forstår portugisisk. Det bliver til "parallelindlæring", hvor skolens verden og den virkelige verden aldrig mødes. Undervisningen kan let blive til en indlæring af det rigtige svar på hvert af de spørgsmål, som forventes til eksamen. Tanken om at "lære for livet og ikke for skolen" (non scholae sed vitae) er udelukket under disse omstændigheder.

B. Kulturelle grunde

Når eleverne lærer gennem portugisisk, er der ikke blot mange nye ord, men også mange nye begreber, idet dette

Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk
4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Afrika'

Sange fra skoven, mit tyveri og Yahya Hassan
 Sydsudan
 Out of Africa
 Koptisk sprog: Et egyptisk og kristent symbol

Mere i kategorien 'læsning'

Kan italienerne og kinesere også være ordblinde? – Om skriftsystemer
 Lektologi – nye udfordringer, nye begreber?
 Fødevareetiketter: Hvad står der på vores mad?
 Autenticitet i undervisningen

Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
 Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
 Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
 Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
 Monica Scheuer til Jødiske efternavne

sprog jo beskriver en fremmed verden. Til gengæld er der mange ord og begreber fra elevernes egen verden, der ikke kan udtrykkes på portugisisk (eller andre europæiske sprog). Man har slet ikke plads til elevernes egen verden i skolen og vil indføre dem i en helt ny og fremmed verden. Det var en bevidst politik – ikke bare i kolonitiden, hvor man ville "civilisere" i katolsk forstand, men også efter uafhængigheden, hvor man ville "modernisere" i marxistisk forstand. I begge tilfælde har man forsøgt at overføre en fremmed verden til Mozambique, og hver af disse metoder har haft årtier til at vise sin utilstrækkelighed.

Når man vil fremme udviklingen i Mozambique, skal det ske på det grundlag, der findes – man er nødt til at bygge på den eksisterende kultur, og det betyder bl.a. at man må gå ud fra de sprog, der udtrykker disse kulturer. Dette kan imidlertid kun gøres, hvis disse sprog tages alvorligt og udvikles til at kunne beskrive de nye ting, der følger med udviklingen.

C. Menneskeretslige grunde

At kunne læse og skrive (literacy) er en menneskeret ifølge UNESCO. Dette gælder også retten til undervisning, men ikke specifikt undervisning på eget sprog. Imidlertid har UNESCO agiteret stærkt for at fremme brugen af modersmål i begynderundervisning, af netop menneskeretslige grunde, idet det ses som en forudsætning for at kunne deltage i de demokratiske processer i samfundet. I mozambikansk sammenhæng har man set, hvordan portugisisk var et magtredskab under kolonitiden, og i høj grad er det endnu. Kan man ikke portugisisk, er man udelukket fra indflydelse, men der er kræfter, der fremmer brugen af de nationale sprog af netop menneskeretslige grunde: Efter freden i 1992, kom der demokratiske valg i 1994, og der blev gjort et stort arbejde for at få oplysningsmateriale formuleret på de nationale sprog.

3. Beskrivelse af Educação Bilingue-projektet

Educação Bilingue-projektet er en del af den ændring af skolesystemet, der fandt sted efter den marxistisk-leninistiske æra. Ændringen var også betinget af, at borgerkrigen sluttede i 1992, hvilket igen var betinget af afslutningen af apartheidstyret i Sydafrika.

Alle læseplaner skulle revideres og tilpasses den ny virkelighed. Det er ikke så svært i de mere tekniske fag som fysik og kemi, men især i faget historie gav det problemer, idet man jo skulle komme overens med nye spillere i det politiske spil. Vi tænker her på Renamo, der indtil 1992 aldrig blev nævnt i aviser uden tilføjelsen "bandidos armados" (bevæbnede banditter), og som nu blev et politisk parti, der også skulle være med til ændringerne. Især beskrivelsen af Mozambiques nyere historie gav problemer, og dette forsinkede processen en del.

I 1995 blev man enige om en national undervisningspolitik med hovedpunkterne:

1. Lige adgang til skolegang
2. Kvalitet og relevans i undervisningen
3. Troen på egne evner (capacity building)

Formålet med "escola primária" havde været at forberede til "escola secundária", selvom størsteparten af eleverne aldrig kom videre. Nu ville man lave skolen mere relevant for disse elever, og lære dem noget, de kunne bruge i verden udenfor skolen, og derfor blev det lokale sprog vigtigt. De nye læseplaner indeholder også regler for, hvordan forældre skal inddrages i beslutninger om skolen, bl.a. hvorvidt man skal indføre Educação Bilingue, og i givet fald hvilket sprog, der skal bruges.

Den model man valgte til undervisning baseret på modersmålet var kendt fra andre lande og anbefalet af UNESCO:

1 år	2 år	3 år	4 år	5 år
Mundtligt portug	Mundtligt port.	Læse og skrive	Portugisisk	Engelsk
Læse og skrive på Modersmålet.	Læse og skrive på Modersmålet.	På portugisisk	Som undervisningsprog i	Portugisisk
Bruge det til andre fag,	Bruge det til andre fag,	Modersmål til hist, naturfag	ningssprog i alle fag	Som undervisningsprog i alle fag
hist naturf mm	hist naturf mm	Matematik og andre fag.	Modersmål som et fag.	

Skoleskema

Tanken er naturligtvis:

1. at lære eleverne at læse og skrive på et sprog, de forstår.
2. at lære mundtligt portugisisk, før de begynder at læse og skrive det.
3. at anerkende portugisisk som nødvendigt undervisningssprog i den højere uddannelse.
4. at introducere engelsk så tidligt som muligt.

4. Hvorfor er det så svært?

A. Tekniske grunde

For det første er der mange sprog i Mozambique, som dog er nært beslægtede. For det andet var der ved uafhængigheden i 1975 meget lidt viden, om hvilke sprog der var, og hvordan de var fordelt. For det tredje havde de fleste sprog ikke nogen standardiseret ortografi før 1989, hvor man lavede en sådan for 20 af de måske 40 sprog (se oversigt over "Sprogene i Mozambique"). Endelig var der meget lidt skriftligt materiale på og om disse sprog – i visse tilfælde var der intet. I modsat retning trækker indførelsen af mobiltelefoner, idet det har givet en særdeles stærk inspiration til at lære både at læse og at skrive.

jane til Jødiske efternavne

InglêS til Sprogene i Mozambique

Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?

Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?

Henrik Klindt-Jensen til Ded borrihjolmska måled

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark **Dansk** Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk **Ord**

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort **Sprogpolitik** sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv

januar 2015

december 2014

november 2014

maj 2014

marts 2014

februar 2014

oktober 2013

august 2013

marts 2013

januar 2013

december 2012

november 2012

oktober 2012

september 2012

juli 2012

juni 2012

maj 2012

april 2012

marts 2012

februar 2012

januar 2012

december 2011

november 2011

oktober 2011

september 2011

august 2011

juli 2011

juni 2011

maj 2011

april 2011

marts 2011

februar 2011

januar 2011

december 2010

november 2010

oktober 2010

september 2010

juni 2010

maj 2010

april 2010

marts 2010

februar 2010

Resources

Ethnologue: Languages of the World

Forvo – All the Words in the World. Pronounced.

LL-Map: Language and Location

Minority Rights Group

Omniglot. Writing Systems and Languages of the World

UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger

World Atlas of Linguistic Structures (WALS)

Resurser

Bogstavlyd

Dansk sprognævn

Den danske ordbog

Dialekt.dk

dk.kultur.sprog

Korpus.dk

Nye ord i dansk på nettet (NOID)

Ordbog over det danske sprog

Ordned. Dansk sprog i ordbøger og korpus

Sproget.dk

Svenska Akademien

Ø (Schwa.dk)

B. Psykologiske grunde

I den koloniale periode og den første del af uafhængigheden, var det bevidst politik at give de nationale sprog en lav status: Fremskridt sker gennem portugisisk, og brugen af de nationale sprog "dialectos" ville hæmme udviklingen. Ikke blot var brugen af modersmålet forbudt i skolen, det var barnets eget navn også: Man gav barnet et nyt portugisisk navn til skolebrug; f.eks kunne en pige der hed Xiluva "lille blomst" blive kaldt Isabella i skolen; dette viser klart, hvordan den traditionelle verden blev skulle sættes ud af spillet. Traditionen fortsatte efter uafhængigheden langt op i 90'erne. Når en sådan indstilling er blevet indoktrineret siden 1940, har både forældre og bedsteforældre til skolebørnene aldrig oplevet andre muligheder, og derfor har været meget svært at ændre denne mentalitet.

Det er naturligvis også et stort problem, at der er meget lidt at læse på de enkelte sprog – hvad skal man bruge sin læsefærdighed til, når der ikke er noget at læse?

C. Politiske grunde

Portugisisk har i Mozambique altid været elitens sprog – magtens sprog – både før og efter uafhængigheden. At styrke de nationale sprog kan ses som en trussel mod magthaverne. Hvis folk ikke rigtigt forstår, hvad der foregår, kan magthaverne gøre, hvad de vil, men hvis folk forstår det, kræves der en forklaring for at få folkelig støtte. Man kan derfor godt forestille sig, at visse autoriteter ikke har nogen som helst interesse i at støtte Educação Bilingue-projektet. Og en eventuel støtte til Educação Bilingue-projektet fra udlandet, skal måske forhandles med netop disse autoriteter. Denne folkeoplysning er imidlertid en forudsætning for ægte demokrati.

6. Status for Educação Bilingue-projektet

Udbredelsen af undervisning ved hjælp af dette Educação Bilingue-projekt har haft svært ved at komme i gang. Som det fremgår af det foregående, er der flere grunde til disse vanskeligheder, men her skal lige nævnes endnu et:

Forældrene skal som nævnt inddrages i beslutningsprocessen, og man kan ikke indføre Educação Bilingue, medmindre der er enighed om hvilket sprog, der skal bruges, d.v.s der må ikke være for mange sprog i brug på stedet. Desværre er der under krigen kommet mange interne flygtninge, d.v.s sprogene er blevet blandet, derfor kan homogene sprogområder være svære at finde, især i hovedstaden.

Den følgende oversigt viser udviklingen i brugen af Educação Bilingue i undervisningen:

1992 – 95: Pilotprojekt i Tete provinsen (Cinyanja) og i Gaza provinsen (Xishangana) ("PEBIMO"). 8 skoler, 4 i hvert sprog.

1995: Regeringens vedtager en principbeslutning om brugen af bantusprog som undervisningssprog.

1999: Evaluering af PEBIMO.

2003: De første skoler starter det nuværende Educação Bilingue-projekt. En lokal NGO "Progresso" får ansvar for Shimakonde, Emakhuwa, Kimwani, Ciyao and Cinyanja, i provinserne Cabo Delgado, Niassa e Nampula. Resten af sprogene og provinserne tager INDE sig af (Instituto Nacional de Desenvolvimento de Ensino – ministeriets udviklingsafdeling) En af de første skoler er "Mahubo Escola Primária Completa, 14 km"

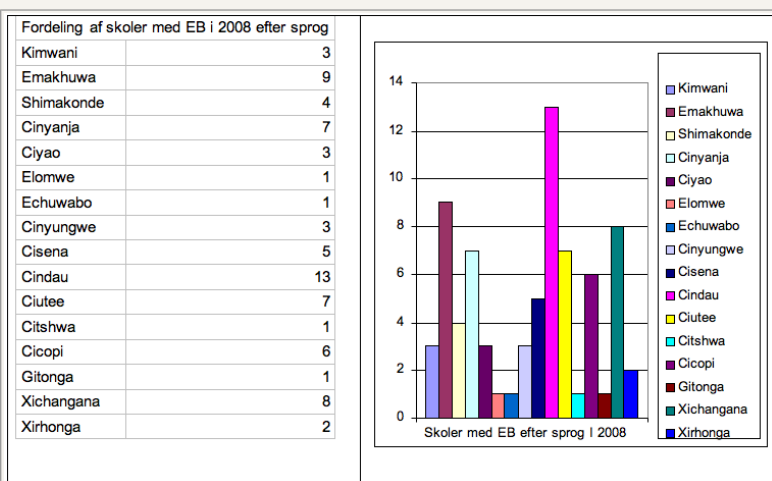
2004: Educação Bilingue godkendes af Parlamentet som del af de nye læseplaner. Man vælger 16 sprog som skal kunne bruges til projektet.

2005: Der er nu 32 skoler, der bruges Educação Bilingue. INDE har nu læse- og regnebøger klar til trykning i december måned.

2006: Seminar om Educação Bilingue arrangeret af bl.a. IBIS.

2007: Der er nu 64 skoler i alle provinser og på 16 sprog.

2008: Undervisningsministeriet anser Educação Bilingue-projektet for et internt INDE-eksperiment. Der er nu 75 skoler med Educação Bilingue. INDE oplyser, at trykningen af bøgerne til Educação Bilingue er forsinket – det er de bøger, der var klar til trykning i december 2005.

Educação Bilingue fordelt på sprog

januar 2010

december 2009

november 2009

oktober 2009

september 2009

august 2009

juli 2009

juni 2009

maj 2009

april 2009

marts 2009

2010: Vores sidste oplysninger fra INDE er, at der nu er over 200 skoler, der bruger Educação Bilingue.

Bøgerne for 1. og 2. klasse er trykt og fordelt på skolerne. Bøger til 3. og 4. klasse er under trykning.

For en ordens skyld skal det nævnes, at der er ca 8000 skoler i Mozambique.

Afsluttende bemærkninger:

Vores baggrund for at skrive om undervisning i Mozambique, er i høj grad vore egne erfaringer:

Vi – Eva Elise Dalsgaard, folkeskolelærer og Jørgen Dalsgaard, gymnasielærer (mat fys kemi) – har arbejdet i Mozambique i 1991-1993 og 1995-1998, i alt 5½ år. Vi har tidligere arbejdet både i Zambia (1976-78) og i Tanzania (1981-84). Når vi sammenlignede situationen i disse lande, så vi at Mozambique var langt bagefter i – hvad vi kalder – udvikling. Dette skyldes i vore øjne bl.a. den ensidige brug af det portugisiske sprog.

Senere har vi besøgt Mozambique i studieøjemed i 2006, 2008 og 2010 for at undersøge mere om sprog og undervisning. Formålet var dobbelt: Dels vise interesse og støtte de mange gode kræfter i Mozambique, der arbejder seriøst med at styrke de nationale sprogs status; dels at oplyse om denne problemstilling i Danmark.

Vi har mødt utrolig stor velvilje i Mozambique overfor vores engagement, og mener selv, at vi har gjort en forskel der; bl.a. forærede vi vores samling af bøger om og på Mozambiques sprog (123 bøger i alt) til det lingvistiske institut ved Eduardo Mondlane Universitetet i Maputo ved vores besøg i 2010. Her i landet er der et udmærket samarbejde med Lingvistisk Institut på Aarhus Universitet, men ellers har der ikke været meget interesse for emnet.

Denne artikel er endnu et forsøg på at skabe interesse for problemstillingen, som ikke er specifik mozambikansk, men som – desværre – er aktuel mange andre steder også.

Læs også:

1. [Sprogene i Mozambique](#) Afrikas sprogætter. Bantusprog (rødbrune) tales i det meste af den sydlige halvdel af Afrika. Samtlige indfødte sprog i Mozambique er bantusprog (Kort: Wikipedia) Bantusprog Sprogene i Mozambique er alle bantusprog...
2. [Sprogpolitik i Mozambique](#) Grænserne i det sydlige Afrika stammer faktisk fra 1885, selvom de fleste navne er ændret. Landet Mozambique blev konstrueret – ligesom mange andre afrikanske stater – uden hensyn til lokale...
3. [De portugisiske sprog museer](#) Det andet Portugisiske Sprogmuseum åbner i Lissabon i 2010 i det tidligere Museum for Folkekunst der lukkede i 1999. Bygningen bliver renoveret over sommeren, og det gamle museums udstillingsgenstande er...
4. [Quechua: Ikke kun små sprog er i fare for at uddø!](#) Perus indfødte sprog. Quechua er de orangebrune områder. Med små fire mio mennesker er det Perus største indfødte sprog, og med yderligere små fire mio i nabolandene er det også...

Tagget med: Afrika, bantusprog, Educação Bilingue, modersmål, Mozambique, portugisisk, Sprogpolitik, tosproget, undervisning

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.